

8. Синьов В. М., Кобернік Г. М. Основи дефектології / В. М. Синьов, Г. М. Кобернік. – К.: Вища шк., 1994. – 143 с.
9. Трикоз С. В. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку / С. В. Трикоз, Г. О. Блеч. — Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. — 40 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ МОДЕЛІ КОЛЕГІАЛЬНОЇ СУПЕРВІЗІЇ (ІНТЕРВІЗІЇ) ДЛЯ ПСИХОЛОГІВ

Мороз Руслана Анатоліївна

ORCID ID: 0000-0001-9776-491X

кандидат психологічних наук,

старший науковий співробітник

УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН

України

Актуальність теми, розробка її у науковій вітчизняній та зарубіжній літературі. Все більшої уваги серед фахівців соціогуманітарної сфери набуває феномен колегіальної (партнерської) супервізії (інтервізії). Це зумовлено зростаючими вимогами до професійної діяльності фахівців цього напрямку, яка здійснюється у високостресових умовах та складається з емоційно насичених ситуацій.

Тому в умовах воєнних викликів та соціальних трансформацій особливої ваги набуває створення безпечного простору для професійної рефлексії, обміну досвідом і взаємної підтримки, що й забезпечує інтервізія як колегіальний формат.

У зарубіжній літературі (Hess A., Kessel L., Holloway E., Reid H., Maslach C., Stoltenberg C. та ін.) інтервізія розглядається як ефективний інструмент професійного навчання, профілактики емоційного вигорання й розвитку компетентності спеціалістів. Вітчизняні дослідники (Бондаренко

О., Володарська Н., Волошина О., Журавель А., Каменщук Т., Лікарчук Є., Романовська Д. ті ін.) акцентують увагу на значенні групових форм професійної підтримки, зокрема інтервізії, у підвищенні якості психологічної допомоги та розвитку професійної ідентичності.

Витоки інтервізії пов'язані з балінтовськими групами, започаткованими у 1950-х роках Майклом та Енідою Балінт у Тавістокській клініці, які були спрямовані на дослідження взаємодії лікаря й пацієнта, профілактику вигорання та розвиток емпатії й рефлексії фахівців [9, 18, 22]. Надалі супервізія стала обов'язковим елементом підготовки психотерапевтів, соціальних працівників і медиків у Європі та Північній Америці, набуваючи форм тематичних груп, орієнтованих на роботу з конкретними категоріями клієнтів і забезпечення навчання через досвід [17, 18].

Критика ієрархічної моделі супервізії у 1980–1990-х роках сприяла поширенню інтервізії як рівноправного колегіального формату, де учасники по черзі виконують різні ролі, що забезпечує партнерські стосунки й підтримку.

Сьогодні інтервізія набула значної поширеності серед фахівців соціогуманітарних професій, оскільки сприяє професійній автономії, розвитку рефлексивного мислення та збереженню психоемоційної стабільності, а дослідження провідних науковців підтверджують її вагому роль у професійному розвитку й підтримці спеціалістів.

Мета статті. Є систематизація теоретичних підходів і практичного досвіду в цій сфері, що є важливим кроком для подальшого вдосконалення методології та інтеграції інтервізійних практик у професійну діяльність фахівців в Україні.

Виклад основного матеріалу. Ефективність інтервізійної групи значною мірою залежить від теоретичної орієнтації її учасників та обраної моделі роботи. Якщо всі члени групи поділяють спільні теоретичні засади,

це забезпечує єдине понятійне поле, полегшує комунікацію та сприяє більш цілісному аналізу випадків.

Водночас у разі розбіжностей між орієнтаціями можуть виникати труднощі у спільній роботі, що вимагає додаткових фасилітаційних зусиль від модератора. Вибір моделі інтерв'язії також визначає, наскільки акцент робиться на емоційному, когнітивному чи поведінковому вимірі професійної діяльності.

Проте, з іншого боку, відмінності психотерапевтичних конфесій дозволяють розширити кут зору на досліджувану проблему при обговоренні кейсу і інтерв'язії.

Отже, у сучасній літературі описано та теоретично обґрунтовано різноманітні моделі інтерв'язії та суперв'язії [6, 7, 10, 12, 15, 19, 20, 21, 23, 24].

Класичні теоретичні моделі. Суперв'язія групової динаміки аналізує процеси, що відбуваються всередині групи, зокрема ті, що сприяють чи, навпаки, перешкоджають досягненню цілей інтерв'язанта. Балінтовська група, заснована на психоаналітичних ідеях, спрямована на виявлення несвідомих почуттів і імпульсів, які впливають на професійну практику [17, 18]. Тематично сфокусована взаємодія поєднує роботу над конкретною темою з аналізом емоцій та стосунків між учасниками.

Окреме місце посідає аналітична модель Девіда Хокінса, яка систематизує аналіз професійного випадку за сімома ключовими аспектами: контрахтування, проблематика, емоційні реакції, контекст, процес, теорія і практика, навчання.

Клієнт-орієнтований підхід підкреслює значення автентичного емоційного контакту, довіри та прийняття, тоді як психодраматичні методи дозволяють у безпечному просторі програвати робочі ситуації, випробовувати нові ролі та стратегії поведінки.

У гештальт-підході увага зосереджується на блоках, що перешкоджають інтеграції досвіду, а системна інтерв'язія аналізує порушення комунікації та міжособистісні залежності.

Поведінкові моделі орієнтовані на аналіз і корекцію планів втручання, прогнозування наслідків та підкріплення бажаних форм поведінки [5, 9, 14, 18, 21, 22, 24].

Функціонально орієнтовані підходи. У сфері соціальної роботи інтервізія розглядається через три взаємопов'язані функції: адміністративну, що забезпечує організаційні аспекти; підтримуючу, яка фокусується на емоційній стабільності та профілактиці вигорання; навчальну, спрямовану на розвиток знань і навичок.

Рефлексивна модель акцентує на самоаналізі професійних дій, думок та емоцій, сприяючи усвідомленню власних ролей і знаходженню нових стратегій роботи. Інтегративні підходи поєднують елементи різних моделей, дозволяючи адаптувати інтервізію до конкретного професійного контексту та потреб групи [5, 9, 18, 22].

Моделі професійного розвитку. Серед практичних форматів особливе місце займає інтегрована модель розвитку (Integrated Developmental Model, IDM) Столтенберга і Делворто [23].

Вона описує три рівні професійного становлення: від початківця, для якого характерна висока тривожність і залежність від правил, через середній рівень, що супроводжується прагненням до автономії та розвитком саморефлексії, до зрілого професіонала, здатного до незалежного аналізу та глибокої критичної оцінки практики.

Модель підкреслює поетапність розвитку і можливість повернення до попередніх рівнів у разі нових професійних викликів.

Модель дискримінації Бернарда вирізняє три ключові сфери розвитку спеціаліста: процес (технічна взаємодія з клієнтом), концептуалізація (аналітичне мислення та створення внутрішніх моделей випадку) та персоналізація (усвідомлення власних емоційних реакцій і впливу особистості на роботу) [10, 11].

Такий підхід дає можливість учасникам обирати акцент залежно від актуальних професійних потреб, що робить інтерв'язійний процес більш гнучким.

Ресурсно орієнтовані моделі. Модель позитивної інтерв'язії Fredrike Bannink пропонує змістити фокус із пошуку помилок на виявлення ресурсів та успішного досвіду [8, 13]. Учасники формулюють цілі, аналізують наявні компетенції та отримують підтримку у зміцненні сильних сторін.

Це сприяє формуванню оптимістичного ставлення до професійної діяльності та підвищенню задоволення від роботи.

Модель «Колесо суперв'язії», що поєднує системний підхід і психодраматичні техніки, дозволяє групі розглядати професійний випадок із різних точок зору, тимчасово займаючи різні ролі. [25].

Практичні формати інтерв'язії. У професійній практиці поширені моделі, що легко адаптуються до різних умов [19, 20].

Класичний формат передбачає регулярні зустрічі з представленням кейсів та взаємним зворотним зв'язком. Модель «круглий стіл» забезпечує рівноправну дискусію без чітко визначеного лідера.

Тематичні групи орієнтуються на обговорення конкретних аспектів діяльності, заздалегідь визначених учасниками.

Модель з фасилітатором передбачає роль модератора, який координує процес і забезпечує його структурованість, не втручаючись у зміст дискусій.

Партнерський формат ґрунтується на постійних парах, що підтримують один одного у професійному розвитку. Процесуальна модель містить багаторівневий аналіз – від змісту сесії й стратегій до ширшого контексту професійної діяльності.

Висновки. Розмаїття моделей інтерв'язії відображає різні теоретичні орієнтації та практичні завдання. В одних випадках акцент робиться на глибинному аналізі несвідомих процесів, в інших – на розвитку конкретних технічних навичок або на підтримці ресурсного потенціалу учасників.

Вибір моделі залежить від контексту роботи, рівня професійного розвитку та цілей групи.

Усі підходи, попри відмінності, спрямовані на створення простору партнерської взаємодії, що сприяє професійному зростанню, емоційній підтримці та підвищенню якості практики в системі «людина – людина».

Дослідження було здійснено за грантової підтримки Національного фонду досліджень України в рамках проєкту «Постковідна соціально-психологічна реабілітація учасників освітнього процесу в діяльності працівників психологічної служби», реєстраційний номер 2021.01/0198.

Список використаної літератури

1. Каменшук Т. Д., Романовська Д. Д. Сучасні технології підтримки психічного здоров'я здобувачів освіти в умовах пандемії. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realta domestiche* : Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della I Conferenza scientifica e pratica internazionale (T.2), Bologna, May 14, 2021. Bologna-Vinnytsia: Associazione Italiana di Storia Urbana& Piattaforma scientifica europea, 2021. Pp. 96–99.
2. Мельничук Т. І. Супервізія як метод підвищення професійної компетентності психологів у системі освіти. Наукові студії із соціальної та політичної психології. 2017. Вип. 39(42). С. 85–93.
3. Мороз Р. А. Супервізійні та балінтовські групи як засіб емоційного відреагування педагогічних працівників в період пандемії COVID-19 // Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 25-26 червня 2021 р.
4. Панок В.Г. Напрями медико-психологічної допомоги населенню в часи війни. Тези./ Актуальні проблеми клінічної та технологічної медицини. Збірник наукових праць за загальною редакцією Заслуженого лікаря України, професора О.А. Панченка. 2023. Київ. КВІЦ. 242 с. DOI:

<https://doi.org/10.30837/978-617-697-162-7>.

5. Alonso, A. A developmental theory of psychodynamic supervision. *The Clinical Supervisor*, 113). 1983, 23-36.
6. Anouk Jorissen, 20 Kim van de Kant, Habibe Ikiz et al. The importance of creating the right conditions for group intervision sessions among medical residents– a qualitative study, 13 September 2023, PREPRINT (Version 1) available at Research Square [<https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-3323843/v1>].
7. Bailey 22 R, Bell K, Kalle W, Pawar M. Restoring Meaning to Supervision Through a Peer Consultation Group in Rural Australia. *J Soc Work Pract.* 2014; 28(4):479–95. DOI: [10.1080/02650533.2014.896785](https://doi.org/10.1080/02650533.2014.896785).
8. Bannink F. *Positive Supervision and Intersession: Positively Changing Work and Organizations*. Göttingen : Hogrefe Publishing, 2015. 164 p.
9. Bernard J. M., Goodyear R. K. *Fundamentals of Clinical Supervision*. 6th ed. Boston : Pearson, 2019. 456 p.
10. Borders 26, L. D., & Leddick, G. R. (1988). A nationwide survey of supervision training. *Counselor Education and Supervision*. 27, 271-283.
11. Borders 27, L.D., Bernard, J.M., Dye, H.A., Fong, M.L., Henderson, P, & Nance, D.W. Curriculum guide for training counseling supervisors: Rationale, development, and implementation. *Counselor Education & Supervision*; 1991, 31(1), 58-81.
12. Carroll, M. & Gilbert, M. (2005). *On becoming a supervisee: Creating learning partnerships*. London: Vukani Publishing.
13. Fredrike P. Bannink. 33 *Positieve supervisie en intersessie*. Hofgreve Uitgevers, Amsterdam 2012, 255 pages. <https://mediate.com/positive-supervision-and-intersession/>.
14. Gedimer H. K. The parallelism phenomenon in psychoanalysis and supervision. *Psychoanalytic Quarterly*. 1980. 49:234-255.
15. Holloway E. 37 *Clinical Supervision: A Systems Approach*. Thousand Oaks, CA : Sage Publications, 1995. 208 p.

16. Jorissen A, van de Kant K, Ikiz H, van den Eertwegh V, van Mook W, de Rijk A. The importance of creating the right conditions for group supervision sessions among medical residents- a qualitative study. *BMC Med Educ.* 2024 Apr 5;24(1):375. doi: 10.1186/s12909-024-05342-0. PMID: 38580954; PMCID: PMC10996180.
17. Kessel L., Bäumer U. *Supervision und Intervention in psychosozialen Berufen.* Heidelberg : Springer, 2000. 231 S.
18. Leddick, G. R. & Bernard, J. M. (1980). The history of supervision: A critical review. *Counsellor Education and Supervision*, 27, 186-196.
19. McColley, S. H., & Baker, E. L. (1982). Training activities and styles of beginning supervisors: A survey. *Professional Psychology*, 13, 283-292.
20. Reid H. L. *Effective supervision for counsellors: An introduction* Exeter: Learning Matters, 2013. 200 p.
21. Russell, R. K., Crimmings, A. M., & Lent, R. W. Counselor training and supervision: Theory and research. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Handbook of counseling psychology* (pp. 625-681). 1984, New York: Wiley.
22. Salinsky, J. Chapter on 'Balint groups' in *Supervision and support in general practice* Eds J Burton and J Launer. Radcliffe Medical Press, 2003, Ltd., Oxford.
23. Stoltenberg 58, C.D., & McNeill, B.W. *IDM Supervision: An Integrative Developmental Model for Supervising Counselors and Therapists*, Third Edition (1st ed.). Routledge. 2010. <https://doi.org/10.4324/9780203893388>
24. Stoltenberg 59, C., Mc Neil, B., & Delworth, U. *IDM Supervision: An integrated developmental model for supervising counsellors and therapists.* San Francisco: Jossey-Bass Publishers. Routledge, 2011. P. 320 p.
25. Supervision aus der Sicht der Österreichischen Vereinigung für Supervision (ÖVS).
<https://www.supervision.at/>. <https://www.supervision.at/contents/3391/supervision-aus-der-sicht-der-oesterreichischen-vereinigung-fuer-supervision-oevs>